

Barbora K l i m t o v á (Praha)

POMÍSTNÍ JMÉNA NA ÚZEMÍ OBCE OTROČINĚVES

MINOR PLACE NAMES IN THE OTROČINĚVES DISTRICT

This text discusses the research and collection of minor place names in Otročiněves, one of the villages that belonged to the former court district Křivoklát. Minor places from the whole area will be collected for the purposes of my doctoral study. This text is the first step and it attempts to describe main tendencies and changes that reveal in a complex of minor place names during the time. The collected minor place names were compared with the list of minor place names from survey for the Dictionary of Minor Place Names in Bohemia made in 1963 and with the list called Theresian Cadastre (from 18th century). This text is based on a direct research. Informants who took part on it were divided into three groups according to age and they recorded the minor place names into the blind maps made for this purpose.

Keywords

minor place names, age group, direct research, Central Bohemia, communication, maps

Sběr a výzkum anoikonym na území obce Otročiněves je první z řady sběrů (zpracovaných metodou přímého terénního výzkumu), které budou provedeny v areálu bývalého soudního okresu Křivoklát v rámci mé připravované disertační práce. V ní se chci zaměřit především na proměny souboru pomístních jmen a částečně i na jevy související s komunikačními aspekty a s používáním jmen v různých societách. Tato studie je spíše sondou, která naznačí, kterým jevům se budu v celém projektu věnovat a jak je budu hodnotit. Například slepé mapy, se kterými informátoři pracovali, zde nebudu uveřejňovat, a to proto, že by v tomto formátu nebyly čitelné a příliš informací by v tomto případě nepřinesly, informátoři měli k dispozici mapy velikosti A2. Tímto textem bych spíše chtěla zdůraznit poměrně výrazné proměny zjištěné po srovnání nově sebraných pomístních jmen se soupisem vytvořeným pro Slovník pomístních jmen v Čechách (v Otročiněvsi pořizen v roce 1963). Zvláště dnešní mladá generace většinu anoikonym již nezná (a ani příliš nevytváří nová); chci však také upozornit na jednotlivé zvláštnosti, které se v průběhu sběru objevily, např. jméno *Za Huleškou* uvedené v soupisu z roku 1963 neznal žádný z informátorů našeho výzkumu, není uvedeno ani v daleko starším tereziánském katastru, tudíž se zřejmě používalo jen v ohraničeném časovém úseku či ho používala jen úzká skupina mluvčích, je izolované. Dále se v novém sběru projevila také výrazná návaznost na jména v tereziánském katastru, která naopak v soupisu z první poloviny 20. století vůbec nebyla uvedena.

V tomto textu nebudu nově získaná anoikonyma třídit podle významu, či jazykové formy, třídit hodlám až všechna anoikonyma získaná z celého bývalého okresu Křivoklát v disertační práci.

1. Charakteristika dané lokality

Obec Otročiněves byla součástí bývalého soudního okresu Křivoklát. Tento region se nacházel ve středních Čechách, v dnešní době zasahuje do několika okresů. Sama obec Otročiněves leží přibližně 50 km jihozápadně od Prahy a asi 65 km severovýchodně od Plzně. Náleží do okresu Beroun a od Berouna je vzdálena cca 11 km severozápadně. Podle údajů obecního úřadu, zveřejněných na oficiálních internetových stránkách obce, leží v nadmořské výšce 312 m. n. m. a její rozloha činí 526 ha. V obci k roku 2011 žilo 518 obyvatel.

Celou oblastí bývalého soudního okresu Křivoklát, kam je řazena i Otročiněves, prochází řada izoglos oddělujících dva nářeční areály – jihozápadočeský a středočeský. Při hledání v Českém jazykovém atlase nám v orientaci nejlépe pomůže bod 247, obec Broumy. Od Broum je Otročiněves vzdálena přibližně 13 km severovýchodně.

V Profousově Místních jménech v Čechách se o Otročiněvsi píše: „Jm. Otročiněves má 1. člen Otročině- z lok. ‚v Otročině-vsi‘ od prvotního tvaru Otročinaves = ves, která byla pův. majetkem osoby zvané Otróčě (v. v.).“¹⁾ První zmínka o obci pochází z roku 1037 a jako lidová podoba názvu se uvádí jméno Otročín.

Obec Otročiněves byla zahrnuta do soupisové ankety pro Slovník pomístních jmen v Čechách (SPJČ). Tato anketa probíhala v letech 1963–1980, její výsledky byly zpracovány do excerpčních lístků, které jsou uloženy v kartotéce oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český, AVČR, v. v. i., v Praze. Zdrojem pro takto rozsáhlý výzkum byly za prvé materiály získané při dřívějších pokusech o shromáždění pomístních jmen, za druhé se soupis doplňoval ve spolupráci s jednotlivými informátory nebo celými institucemi. V soupise je celkem pro tuto lokalitu shromážděn 101 doklad, je však důležité brát v potaz některá opakující se jména, např. třikrát vyskytující se jméno *Ve žlabích*, ve všech případech pro hon JZD, nejspíše se tedy jedná o jméno jednoho a téhož místa, které bylo získáno z více zdrojů. Jelikož jsem jména excerpovala z počítačové databáze vytvořené na základě excerpčních lístků, objevovala se jména jako např. *U děravé skály* dvakrát (to díky potřebám Slovníku pomístních jmen v Čechách – jeden doklad slouží pro definici hesla SKÁLA, druhý pro heslo DĚRAVÝ). Soupis dále zaznamenává anoikonyma pro terénní útvary jako pole, louky, lesy atd., ale i pro polohy či místní části. Rozlišuje mezi názvy polí a označeními pro bývalé hony JZD i v případě, že se jednalo o totéž místo. Zde narážíme na vliv společenských poměrů či politické situace na podobu těchto vlastních jmen. Uvádí se, že po scelování pozemků do honů JZD „se v jednotlivých katastrech zachovalo z velkého množství

¹⁾ A. Profous, Místní jména v Čechách, III, Praha 1951, s. 309.

původních pomístních jmen necelých 15% jako názvy honů JZD.²⁾ Z tohoto důvodu nalézáme v soupisu pro Otročiněves např. anoikonymum *Na Cetkách* dvakrát, jednou jako název pole, podruhé jako název honu JZD. Opět je tedy velice pravděpodobné, že se jedná o jedno místo, jemuž zůstalo i stejné jméno, ovšem změnilo v průběhu času vlastníka, a proto je jednou označeno jako pole a později jako hon JZD. Z těchto důvodů je nutné tento zdroj revidovat a vytvořit pro účely porovnání nový soupis jmen (bez výše zmíněného rozlišování), který uvedeme zde.

Revidovaný soupis anoikonym získaných pro účely Slovníku pomístních jmen v Čechách:

Na Březině

Pod Bůčkem

Na borech/Na bořích

Na Cetkách

U Courku

Na Černidlech

U dřavé skály

Na Číhadle

U dobré vody

Na Dolcích

Pode Drahy

V Doužebnici

Draha

V dílkách

U dubu

Přes dubinu

Na Homolce

Za Huleškou

Pod chvojinkou

Na Ivanovic

V Jaryni

Na Jílovnici

U Jezírek

Pod kamínkem

Na klínech

V kocourovíně

²⁾ L. Olivová-Nezbedová – M. Knappová – J. Malenínská – J. Matúšová, Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest, Praha 1995, s. 36.

Za Krbovic
U křížku
Za hůrkou
Na lese
Na lázi/Na lázy
Markovic stráňka
U obrázku
Orlík, Za Orlíkem
Panská stráň, Pod panskou stráňí
U pánovic rybníčka
Na Radichově
U Rotovic špičky
Na rybníkách
U rybníčka
U děravé skály
Na Sedlíšti
Na sečích
Na Senci
U rokle
Na Součkovic vršku
V Sobákově
U skalek
Ve strejčově
Pod šachtičkou
Vohrada, Na vohradě
U dobré vody
Na Výplanech
Na zákopě
Na Žížale/Na Žížaly/Žížaly
V Zavíru
Ve žlabých/Ve žlabích

Jako další zdroj srovnání anoikonym z této lokality mi bude sloužit soupis tereziánského katastru pro oblast Čech, který je dnes uložen v Národním muzeu a jeho excerpce v oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AVČR, v. v. i., v Praze. Tereziánský katastr sloužil jako soupis majetku, půdy, kterou měli pronajatou poddaní, a vznikl v polovině 18. století. Porovnání nově shromážděných anoikonym a jmen zachycených v tereziánském katastru mi pomůže poukázat na jejich relativní stáří. Soupis jmen z tereziánského katastru jsem sestavila na základě výše zmíněných excerpce a uvádím ho níže. Jména uvádím v nezměněné jazykové podobě i s německými prvky a zřejmě i zde došlo k případům, kdy pro jeden objekt nacházíme dvě jména (např. *aufn*

Czetkach vs. *aufn Cziatkach*, v obou případech se jedná o pole – předpokládáme, že se jedná o místo uvedené v soupisu pro SPJČ jako Na Cetkách). Avšak zde nebudu seznam revidovat, bylo by mnohem snazší dopustit se tak chyby. Případné návrhy tohoto typu uvedu až v konečném zhodnocení všech srovnávaných soupisů.

1.1. Soupis vytvořený na základě excerpcí z tereziánského katastru pro Otročiněves:

<i>in Bahniwa</i> – luka	<i>bey Haus</i> – luka	<i>aufn Sedlysstj</i> – pole
<i>aufn Bahniwy</i> – luka	<i>bey Bilych Hlin</i> – pole	<i>auf Senetz</i> – pole
<i>bey Bach</i> – luka	<i>Hinter Humny</i> – luka	<i>aufn Senetz</i> – luka
<i>aufn Bachnach</i> – luka	<i>Hinter Humny</i> – pole	<i>in Sobakow</i> – pole
<i>ob d. Bachniwy</i> – pole	<i>vnter Humny</i> – luka	<i>zum Sobakow</i> – pole
<i>aufn Berge</i> – pole	<i>in Jamach</i> – pole	<i>in Sowakow</i> – luka
<i>in Bory</i> – pole	<i>in Jamach</i> – luka	<i>aufn Stawiedlach</i> – luka
<i>aufn Borzich</i> – pole	<i>bey Jarina</i> – pole	<i>bey Stodulek</i> – luka
<i>in Borzynie</i> – pole	<i>in Jarina</i> – pole	<i>bey Stodulka</i> – luka
<i>in Boržych</i> – pole	<i>in Jaryna</i> – luka	<i>bey Stodulkach</i> – luka
<i>bey Bržezina</i> – pole	<i>vnter Kaminka</i> – luka	<i>in Stregcow</i> – luka
<i>in Bržezinie</i> – pole	<i>vntern Kaminkam</i> – pole	<i>in Stupnik</i> – luka
<i>vnter Buczickh</i> – luka	<i>aufn Kaminken</i> – pole	<i>bey Teucht</i> – luka
<i>aufn Buzyczy</i> – luka	<i>vntern Kamynekh</i> – pole	<i>Hinter Teucht</i> – luka
<i>Hinter Buczekh</i> – pole	<i>vnetrn Kamynken</i> – luka	<i>ob den Teucht</i> – luka
<i>aufn Czetkach</i> – pole	<i>vnter Kamynsku</i> – luka	<i>ob der Teucht</i> – pole
<i>aufn Cziatkach</i> – pole	<i>vnter Klynekh</i> – pole	<i>vnter Teucht</i> – luka
<i>aufn Czernidlach</i> – luka	<i>aufn Klynu</i> – pole	<i>vntern Teucht</i> – pole
<i>Hinter Daubj</i> – luka	<i>aufn Kopaninach</i> – pole	<i>in Tschernidlach</i> – luka
<i>Hinter Daubj</i> – pole	<i>aufn Ladj</i> – pole	<i>aufn Tschihadlo</i> – pole
<i>vntern Daubj</i> – luka	<i>aufn Lazu</i> – luka	<i>an der Uffer</i> – pole
<i>vntern Daubj</i> – pole	<i>aufn Lazu</i> – pole	<i>aufn Waldt</i> – pole
<i>in Dolczich</i> – pole	<i>aufn Lesych</i> – pole	<i>aufn Waldern</i> – pole
<i>aufn Dolczych</i> – luka	<i>aufn Lezych</i> – pole	<i>in Wäldern</i> – pole
<i>in Dolczych</i> – pole	<i>aufn Losich</i> – pole	<i>aufn Wegkladach</i> – pole
<i>in Doliken</i> – pole	<i>in Luzczen</i> – luka	<i>aufn Wegplan</i> – luka
<i>in Dolyk</i> – luka	<i>aufn Luzczich</i> – pole	<i>aufn wegplana</i> – pole
<i>ob den Dolyk</i> – pole	<i>aufn Luzieczy</i> – luka	<i>aufn Wegplanach</i> – luka
<i>aufn Drhow</i> – luka	<i>aufn Lužiecz</i> – luka	<i>bey Weyplana</i> – pole
<i>an Feldern</i> – luka	<i>bey Bilegch Lyn</i> – pole	<i>aufn Weyplanach</i> – pole
<i>in Feldern</i> – pole	<i>vnter der Muhl</i> – luka	<i>bey Dobra Woda</i> – pole
<i>zwischen Feldern</i> – pole	<i>beym Palaukh</i> – pole	<i>Hinter Wolesschka</i> – luka
<i>zwischen Feldern</i> – luka	<i>aufn Radichow</i> – pole	<i>aufn Wrchu</i> – pole

<i>bey Garina</i> – pole	<i>bey Rokle</i> – pole	<i>aufn Zakop</i> – pole
<i>aufn Garinie</i> – pole	<i>Hinter Saden</i> – luka	<i>in Zlabich</i> – pole
<i>bey Wollfs Gruben</i> – pole	<i>auf Sedlysstj</i> – luka	<i>Na Zlabich</i> – pole
<i>Hinter Wolfsgruben</i> – pole		<i>in Zieziely</i> – luka

1.2. Srovnání těchto dvou soupisů

Jména, která se objevují v tereziánském katastru, ale v soupise pro SPJČ nikoli: *in Bahniwa, aufn Bahniwy, bey Bach, aufn Bachnach, ob d. Bachniwy, aufn Berge, aufn Drhow, an Feldern, in Feldern, zwischen Feldern* (pole), *zwischen Feldern* (luka), *bey Wollfs Gruben, Hinter Wolfsgruben, bey Haus, Hinter Humny* (luka), *Hinter Humny* (pole), *vnter Humny, in Jamach* (pole), *in Jamach* (louka), *aufn Kopaninach, in Luzczen, aufn Luzczich, aufn Lužieczy, aufn Lužiecz, vnter der Muhl, beym Palaukh, Hinter Saden, aufn Stawiedlach, bey Stodůlek, bey Stodulka, bey Stodulkach, in Stupnik, an der Uffer, aufn Wrchu*.

Mým původním předpokladem bylo, že tato jména, která nemají návaznost doloženou v soupisu pro SPJČ, se s největší pravděpodobností neobjeví ani v novém sběru, avšak toto se nepotvrdilo. Naopak jména *in Bahniwa, aufn Bahniwy* se objevují ve sběru jako *Na bahnivý, bey Bach* se zřejmě vztahuje k objektu jménem *Habrovej potok, aufn Berge* zřejmě odkazuje ke *Krušné hoře*. Překvapilo mě, že jména potoka a hory se v SPJČ neobjevila, jelikož jsou známá i v okolí Otročiněvsi (což mohu potvrdit i z vlastní zkušenosti, neboť pocházím z města vzdáleného cca 10 km).

Jména, která se objevují v soupise pro SPJČ, ale v tereziánském katastru nikoli: *V Doužebnici, Za Huleškou* (možná nějak ve spojitosti s *Hinter Wolesschka* v tereziánském katastru), *Pod chvojinkou, Na Ivanovic, Na Jilovnici, V kocourovíně, Za Krbovic, U křížku, Markovic stráňka, U obrázku, Orlík, U orlíka, Panská stráň, Pod panskou stráňí, U pánovic rybníčka* (ale mohlo by se shodovat se jmény obsahujícími něm. *Teucht*), *U Rotovic špičky, U děravé skály, Na sečích, Na Součkovic vršku, U skalek, Pod šachtickou, Vohrada, Na vohradě, V zavíru*.

Na základě tohoto srovnání jsem předpokládala, že tato jména vznikla jako mladší a měla by se v novém sběru objevit častěji, avšak není to pravidlem; zvláště patrné je to u jmen, která vyjadřují příslušnost ke konkrétnímu rodu (s komponenty „*Ivanovic*“, „*Rotovic*“, „*Krbovic*“).

2. Postup sběru

2.1. Výběr informátorů

Jelikož chceme poukázat na relativní stáří pomístních jmen, na jejich komunikační aspekty, na rozdíly v jejich užívání, rozdělili jsme informátory do tří skupin podle věku – na mladou, střední a nejstarší generaci. Toto rozdělení nám pomůže ukázat, nakolik se daná anoikonyma mění či uchovávají v paměti v průběhu času. Každou věkovou skupinu hodláme zastoupit dvěma až třemi informátory, v Otročiněvsi se sběru zúčastnilo celkem šest osob (dvě osoby z každé skupiny). Ideálně se mělo jednat o

osoby žijící celý život v této obci (nejlépe i s předky pocházejícími odsud) a bez vysoškolského vzdělání lingvistického zaměření. Nejprve jsem oslovila starostu obce, nastínila jsem mu kritéria výběru informátorů a on mi pomohl vybrat vhodné osoby ochotné se sběru zúčastnit.

Navržené podmínky se nám ve většině případů podařilo splnit, pouze u jednoho respondenta (ve skupině do 25 let) nepocházejí rodiče z dané obce ani blízkého okolí, ale sám respondent zde žije od svých dvou let, takže jeho znalosti pomístních jmen v katastru obce lze pokládat za srovnatelné se znalostmi jeho místních vrstevníků

Jak jsem již předeslala v úvodu, zamýšlela jsem pro tento sběr získat i členy místních zájmových spolků (předpokládala jsem rozdíly v pojmenování mezi těmito skupinami a „obyčejnými“ obyvateli obce), avšak věkové hledisko bylo důležitější, a tak pouze jeden respondent (skupina do 25 let) byl členem sdružení dobrovolných hasičů.

2.2. Průběh výzkumu

Informátoři obdrželi slepou mapu³⁾ a dostali jednoduché zadání: Zaznamenejte do mapy, jak se kde u vás říká, jaká jména používáte a případně doplňte, jaký objekt označují. Informátoři spontánně uváděli jen ta místa, která umějí lokalizovat a pojmenovat. Poté byli tázáni na jména ze soupisové ankety. U těchto jmen jsem zaznamenávala tři možnosti: 1) informanti jméno znají, umějí ho lokalizovat, ale nevzpomněli si na něj spontánně, 2) jméno znají, slyšeli ho, např. užíval ho jejich dědeček, ale už ho neumějí lokalizovat – dá se tedy usuzovat, že objekt pro ně již není důležitý, ať už z hlediska orientace v prostoru, či komunikace, 3) jméno neznají, neumějí ho lokalizovat a nikdy ho neslyšeli.

Výzkum podobného rázu byl proveden před dvěma lety v moravských obcích (Rosice, Jemnice a Lhotice).⁴⁾ Pokud bychom tyto výzkumy srovnali, najdeme styčné plochy, ale i četné rozdíly. Informátoři v moravských obcích nepracovali se slepou mapou, nejprve hodnotili jména uvedená v soupisu pro Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku, následně uváděli nová jména. Také zastoupení jednotlivých generačních skupin bylo jiné a početně bohatší. Výzkum v Otročiněvsi se snaží i o srovnání nově získaných jmen se jmény v tereziánském katastru. Tyto hrubě nastíněné rozdíly mohou podmiňovat i určité odlišnosti ve výsledcích těchto výzkumů.

³⁾ Pro účely sběru jsem se rozhodla používat vlastní slepé mapy. Tímto bych chtěla poděkovat především grafikovi a programátorovi Jakubu Goldmannovi, který mapu pro Otročiněves vytvořil a uvolil se spolupracovat i na ostatních mapách

⁴⁾ M. Ireinová, Znalost pomístních jmen v Rosicích, *Acta onomastica* 51, 2010, s. 247–268; M. Ireinová – H. Konečná, Konfrontace pomístních jmen v Jemnici, Rosicích a Lhoticích, *Acta onomastica* 51, 2010, s. 299–304; H. Konečná, Znalost pomístních jmen v Jemnici a Lhoticích, *Acta onomastica* 51, 2010, s. 269–298.

2.2.1. Nejstarší věková kategorie

V této kategorii byly informátorkami dvě ženy. První z nich (rok narození 1941, od narození žije v Otročiněvsi, celý život pracovala na poště) spontánně do mapy zaznamenala 71 pomístní jméno. Při následném srovnání se soupisem bylo zjištěno:

- *Za Huleškou, Na Ivanovic, Pod kamínkem, U Rotovic špičky, Na Senci* (daná pomístní jména respondentka spontánně neuvedla, nezná je, neužívá je a neumí je lokalizovat);
- *U děravé skály, Na výplanech, Na zákopě* (tato pomístní jména respondentka již někdy zaznamenala, slyšela, ale neužívá je a neumí je lokalizovat).
- *Na Dolcích, Pod chvojinkou, Za Krbovic, U obrázku* (vyslovovala jako *U vo-brázku*), *Na sečích, U rokle, Na Součkovic vršku, Ve žlabích/Ve žlabých* (tato pomístní jména nebyla uvedena spontánně, ale informátorka je vzápětí po otázce zakreslila do mapy s tím, že je zná).

Anoikonyma, která uvádí informátorka, avšak nejsou v soupisu pro SPJČ: *V prů-honu, Na kale, Kovářkovic lesík, Plegáry, Přes hřeben, Kalná, Krátká, Na kopanině, U Zíkovny, Přes Holovic, Na Hlinkově, Na americe, Pod lískem, Kulhánkovic rokle, U hřiště, V Libavině, V jamkách, U odbočky, Oudol, Ploty, U pánbíků/Dřevěnej dědek, U zlatáku, Jézédák, U Bábíků, Na novym domku, U Járů, Na pažourku, Na dvanáctce/Na štrnáctce, U pomníku, Na Marušce, Nad Hradem* (tato dvě místa tvoří dohromady místo s názvem *Vohrada*, které v SPJČ je), *U lísy, Plavcovic špička* (v reakci na dotaz na Rotovic špičku), *Habrovej potok, Krušná hora*.

Druhá z dotazovaných žen (rok narození 1948; od narození v Otročiněvsi, pochází odsud i její rodina z otcovy strany, je sestrou informátora ze střední věkové skupiny a matkou informátorky ze střední věkové skupiny, celý život pracovala jako účetní) ve spontánním projevu uvedla 44 anoikonym. Dále, po konfrontaci se SPJČ, byly zaznamenány tyto rozdíly:

- *Za Huleškou, Na Ivanovic, Za Krbovic* (uvádí, že se spíše jedná o místo s názvem *Za Krobovic*), *U pánovic rybníčka, U Rotovic špičky, Na Senci, U rokle, Na Součkovic vršku, Pod šachtíčkou, Na zákopě* (pojmenování pro informátorku neznámá, neužívá je, nemůže tedy lokalizovat);
- *Na výplanech, Na sedlišti, Na rybníkách* (zná jen *Za rybníky*), *Pod kamínkem, Na klínech, Pod chvojinkou, Pod bůčkem* (informátorka tato jména již zaslechla, ale nevybaví si, kde se nacházejí, neužívá je v komunikaci);
- *Na březině, U děravé skály* (jako *U děravý skály*), *U dobré vody* (v podobě *U dobrý vody*), *Přes dubinu, V kocourovíně, Na lázi/Na lázy, U obrázku, Na Radichově, Na sečích, V zavíru* (nebylo uvedeno spontánně, avšak informátorka zná, umí zaznamenat do mapy).

Jména, která uvádí informátorka, avšak nejsou v soupisu pro SPJČ: *Oudol, Růžová ulice, Plegáry, Svátá hora, Habrovej potok, Jedlina/V Jedlině, Lísek, Amerika, Souč-*

kovic dolík, Za Malejch, Černá hromada, Na Marušce, Zíkovna/Na Zíkovně, Pažourek, Ploty/V Plotech.

Zhodnocení:

Anoikonyma *Za Huleškou, Na Ivanovic, U Rotovic špičky* a *Na Senci* jsou neznámá oběma ženám. Jméno *Pod kamínkem* jedna žena nezná, druhá ho pouze kdysi slyšela, tudíž bych ho řadila také mezi anoikonyma nepoužívaná zástupkyněmi nejstarší generace. U jména *Na výplanech* obě informátorky uvádějí, že jméno slyšely, ale nedovedou ho lokalizovat. Toto anoikonymum má svou oporu v tereziánském katastru (*aufn Wegplan, aufn wegplana, Wegplanach, bey Weyplana, aufn Weyplanach*), jeho podoba v soupisu SPJČ byla zřejmě pospisovněna, pro jeho známost svědčí i výsledky ve střední věkové skupině (viz níže), předpokládáme však, že se povědomí o tomto jméně (i místě) mezi obyvateli Otročiněvsi ztrácí. Tentýž případ nastává u jména *Na zákopě*. Jméno *Za Krbovic* připomínalo jedné z informátorek spíše jméno *Za Krobovic*, rodina tohoto jména prý ve vesnici žila, kdežto Krbovi ne. Neznámost jména *U pánovic rybníčku* je nejspíše dána tím, že toto místo prý patřilo do katastru vedlejší obce (viz níže). Informátorkám neznámá jména jsem ověřila s údaji v tereziánském katastru, pro jméno *Na Senci* a *Pod kamínkem* zde najdeme oporu, *Za Huleškou* bychom mohli spojit se jménem *Hinter Woleschka* (v obou případech se jedná o louky), ovšem je to pouze hypotéza. Jména obsahující příjmení osob nějak s daným místem spjatých („*Krbovic, Rotovic*“) v tereziánském katastru nejsou. Jména v soupise SPJČ evidentně více tíhnou ke spisovnému vyjádření (např. koncovky u „*děravé*“, „*dobré*“). V projevech obou informátorek se také objevují jména, která v soupise pro SPJČ zaznamenána nejsou (podrobněji viz výčet výše), patrnější je to spíše u první z žen, v jejímž soupisu je zachycen velký počet jmen z tereziánského katastru.

2.2.2. Střední věková kategorie

Střední věková kategorie byla zastoupena jednou ženou a jedním mužem. Muž (rok narození 1955, dříve pracoval v JZD, dnes stále v zemědělství, jeho rod spjat s touto lokalitou prý po několik století) na mapě spontánně zakreslil celkem 49 anoikonym. Informátor znal většinu jmen uvedených v soupise pro SPJČ, výjimky tvořily:

- *Za Huleškou, U Rotovic špičky, Na Senci, Na Součkovic vršku* (daná anoikonyma neznal, nikdy je neslyšel, tudíž nelokalizoval);
- *Za Krbovic, Na klínech, Pod šachtíčkou* (daná pomístní jména informátor slyšel, ovšem neumí je lokalizovat, nikdy je nepoužíval v komunikaci);
- *Na rybníkách, U obrázku, Na Ivanovic* (zná pod jménem *Ivanovna*), *Pod chvojnkou, V Doužebnici, Na Borech/Na bořích* (daná pojmenování informant neuvedl spontánně, ale po dotaze je uměl lokalizovat a neuvedl je, protože patří do katastru okolních obcí).

- *Podě Drahy, U dubu, V kocourovíně, Za Orlíkem, Orlík* (uvádí podobu s protektickým *v – Vorlík, Za Vorlíkem*), *Za hůrkou* (daná pojmenování zná, pouze si na ně nevzpomněl spontánně, po dotazu bez váhání lokalizoval).

Pojmenování, která se v soupisu pro SPJČ neobjevila:

- *Na Plegárech, Dubina/Na Dubině, Jedlina, Židovina, Pod lískem* (s částmi *Jiráskovic stráž, Hamouzovic stráž, Součkovic stráž, Mlynářovic stráž*), *Amerika, V rokli/U Janovskejch rokly, U Plavcovic špičky, V průhoně, Na vejplanech* (v soupisu spisovně jako *Na výplanech*), *Na bahnivý, Háječkovic kopanina, Hudlický kopaniny*.

Žena (rok narození 1969; od narození žije v Otročiněvsi, pocházejí odsud i její rodiče) do mapy spontánně zaznamenala 46 pomístních jmen. Opět se převážná většina shodovala s těmi v soupisu pro SPJČ, rozdíly byly zjištěny v těchto případech:

- *U pánovic rybníčka, Na Radichově, U Rotovic špičky, Na rybníkách, Na Senci, Pod šachtíčkou, Na Výplanech, Na Zákopě, Na Krbovic, Na klínech, Za Huleškou, Přes Dubinu, Na Ivanovic, V kocourovíně* (daná anoikonoma respondenta neznala, neslyšela, nepoužívá je v komunikaci, tudíž nebyla schopná je lokalizovat);

- *Na březině, Pod bůčkem, Na borech/Na bořích, Na Cetkách, U dobré vody, V Doužebnici, Na Jilovnici, Na lese, Na lázi/Na lázy, Na sedlišti, Na sečích, U rokly, V sobákově* (tato anoikonoma jsou respondentce povědomá, zaznamenala je v souvislosti s Otročiněvsí, avšak neumí je lokalizovat);

- *Pod chvojinkou, Pod kamínkem, Za hůrkou, Panská stráž, Pod Panskou stráň, Vohrada/Na vohradě, Ve žlabích/Ve žlabých* (tato jména informantka sice neuvedla spontánně, avšak po dotazu si okamžitě vzpomněla a dovedla zakreslit do mapy).

Pojmenování, která respondentka uvedla, avšak neobjevují se v soupisu pro SPJČ:

Amerika, Kopanina, U hřbitova, Nad závodem, Na tarase, Na vršku, Oudol, Habrový potok, Na Svatý hoře, U studánky, Na Marušce, Kalná, Na Libabině, U kolomazny/U kolomajzny, U skla, U pomníku, Na čarodějnicích (stejně místo jako níže uvedené *Na čárách*), *Plegáry/Na Plegárech, Krátká, Krušná hora, U Plavcovic špičky* (jako reakce na dotaz na Rotovic špičku), *Černá hromada, U Rotů, Ve mlejně*.

Zhodnocení:

Jako neznámá se opět ukazují jména *Za Huleškou, Na Senci* a *U Rotovic špičky* (více viz výše). Výrazný rozdíl v povědomí o pomístních jménech mezi informátory v této skupině je dán především jejich věkem a zaměstnáním. První informátor, pracuje celý život v zemědělství, jeho rod je v Otročiněvsi usazen již několik století a řadu jmen si pamatuje od svého otce. Informátorka v zemědělství nikdy nepracovala, tudíž jména jednotlivých polí a pozemků jí nejsou tolik známa. Pokud si pomůžeme poměrem, v kategorii absolutně neznámých jmen je neznalost informátora oproti informantorce v poměru 4:14. Pokud bychom však porovnali jména uvedená spontánně, bude výsledek vyrovnanější, 49:46. Žena uvádí jména spjatá spíše se „společenským“

životem obce a jména „průmyslová“, jako *Na čarodějnicích, Nad závodem*, názvy cest jako *Kalná, Krátká* atd.

Zajímavé dále např. je, že informátor uvádí jméno *Na bahnivý*, pro nějž jsem našla hned několik opor v tereziánském katastru, ale soupis SPJČ toto jméno nezachytil. Přesto je však informátor jediný, který toto jméno uvádí, předpokládám tedy, že už se příliš v paměti a komunikaci ostatních obyvatel neudrží.

2.2.3. Nejmladší věková kategorie

Jako respondenti byli vybráni jeden muž a jedna žena. Muž (rok narození 1989, nenarodil se v Otročiněvsi, ale žije zde od svých dvou let, v současné době student, je členem místního sdružení dobrovolných hasičů) uvedl spontánně 17 anoikonym. V porovnání se soupisem pro SPJČ:

- *Na Březině, Pod Bůčkem, Na Cetkách, U Courku, U děravé skály, V Doužebnici, V dílkách, U dubu, Za huleškou, Pod chvojinkou, Na Ivanovic, Na Jilovnici, Pod kamínkem, Na klínech, Za Krbovic, Na lese, Na lázi/Na lázy, Markovic stráňka, U obrázku, U pánovic rybníčka, U Rotovic špičky, Na rybníkách, Na sedlišti, V Sobákově, Na Senci, U rokly, Pod šachtíčkou, Vohrada, Na Vohradě, Na výplanech, Na zákopě, Ve žlabích/Ve žlabých* (tato pomístní jména informátor nezná, neslyšel je, neužívá je, neumí je lokalizovat);

- *Na borech/Na bořích, Na Číhadle, Na Dolcích, V Jaryni, Orlík, Za Orlíkem, Na Radichově, U rybníčka, Na sečích* (daná pojmenování už informátor slyšel, avšak nepoužívá je a neumí je v mapě lokalizovat);

- *Na Žížale/Na Žížaly/Žížaly* (toto místo prý zná pod novým názvem jako *Jantarovka*), *U skalek, Na Součkovic vršku, Panská stráň, Pod panskou stráňí, V kocourovíně* (informátorem označeno jako *Kocourov*), *U Jezírek, Na Homolce, U dobré vody* (informátor používal ve tvaru *U dobrý vody*) (tato jména nebyla uvedena spontánně, ale po dotazu informátor znal a lokalizoval).

Pojmenování, která se v soupisu pro SPJ neobjevila: *U vodárny, Jantarovka* (pro místo *Na Žížale/Na Žížaly/Žížaly*), *Krušná, V Růžovce, Na čárách* (pro místo *Na Dubině*), *Oudol, Na haldě, Beverly Hills*.

Žena (rok narození 1991; po celý život žije v Otročiněvsi, pochází odsud i její rodina – jde o vnučku informátorky z nejstarší generace, v současné době studentku) spontánně do mapy zaznamenala 9 anoikonym. Rozdílů oproti soupisu pro SPJČ se objevily v těchto případech:

- *Na Březině, Pod Bůčkem, Na borech/Na bořích, Na Cetkách, U děravé skály, Na Dolcích, V Doužebnici, V dílkách, Přes dubinu, Na Homolce, Za Huleškou, Na Ivanovic, Na Jilovnici, Pod kamínkem, Na klínech, V kocourovíně, Za Krbovic, Na lese, Na lázi/Na lázy, U obrázku, U pánovic rybníčka, Na Radichově, U rybníčka, Na Sedlišti, Na Senci, V sobákově, Na výplanech, Na zákopě, Ve žlabích/Ve žlabých* (informátorka daná pomístní jména nezná, neužívá je v komunikaci, neumí je lokalizovat);

- *Na Číhadle, U dobré vody, U dubu, Pod chvojinkou, Panská stráň, Pod panskou stráň, U Rotovic špičky, Na sečích, Na Součkovic vršku* (informátorka tato jména v Otročiněvsi slyšela, avšak lokalizovat je neumí a nepoužívá je v komunikaci);

- *U Courku, V Jaryni, U jezírek, Markovic stráňka, Orlík, Za orlíkem, U rokle, U skalek, Ve strejčově, Pod šachtickou, Vohrada/Na vohradě, Na Žížale/Na Žízaly/Žízaly* (tato jména nebyla informátorkou spontánně uvedena, ovšem po dotázání je znala a věděla, kde se místa s těmito jmény nacházejí).

Jména, která informátorka uvedla a nejsou zaznamenána v soupisu pro SPJČ: *Oudol, Na Plegárech, Habrový potok, Krušná hora*.

Zhodnocení:

Tato skupina nejvýrazněji ukazuje na úbytek pomístních jmen z paměti a z komunikace této generace. Jak jsem již výše zmínila, pomístní jména jsou poměrně pevně spjata s proměnami společnosti, je patrné, že generace do 25 let není už tak vázána k rodné obci, oba respondenti jsou studenti, za svou práci či studiem dojíždějí. V rámci jedné rodiny (informátorkami jsou babička i vnučka) už nedochází k přesunu většiny pomístních jmen, porovnejme výsledky – babička uvedla spontánně 74 anoikonym, vnučka 9, v soupisu nedovedla babička určit 5 anoikonym, vnučka 29. Nejmladší věková skupina také neuváděla žádná nově vytvořená jména – až na několik výjimek (např. *Beverly Hills, Na čárách, Jantarovka*). Důvodem může opět být, jak jsem již uvedla, menší spjatost informátorů s místem, ve kterém žijí.

2.3. Tendence v souboru anoikonym zjištěné novým sběrem

1. Snižování znalosti a tím i užívání stávajících pomístních jmen v průběhu generací.
2. Pravidelnost v užívání některých středočeských nářečních prvků (přípona *-ovic* u jména rodiny, koncovky adjektiv ženského rodu, *y > ej*, užití protetického *v* atd.). Objevuje se ve všech třech věkových skupinách; stále živé. Rysy jihozápado-českého nářečí se neprojevíly.
3. Nevytváření nových pomístních jmen v rámci mladé generace.
4. Jména, která by se mohla zdát srovnáním tereziánského katastru a soupisu SPJČ nepoužívaná a neznámá, se v přímém terénním výzkumu objevují (viz hlavně výsledky ve střední generaci).
5. Poměrně výrazné shody mezi jmény tereziánském katastru a jmény získanými v tomto sběru zvláště u nejstarší a střední věkové skupiny. Tato jména často v soupisu pro SPJČ chybí.
6. Vázanost jmen na společnost či na osobnost jedince (podle zájmů, zaměstnání, věku uvádějí jména míst jim blízkých, muž pracující v zemědělství zná nejlépe pole, ženy více uvádějí jména cest, pojmenování daná podle osobních jmen, mladá generace pojmenovává objekty zábavy – *Na čárách*, nebo objekty podle míst ze zahraničí – *Beverly Hills*).

Pokud bychom výsledky této sondy porovnali se závěry výzkumu, které zaznamenal Jan Balhar ve svém příspěvku K vývoji pomístních jmen na Opavsku od druhé světové

války,⁵⁾ našli bychom spíše shody. Balhar konstatuje, že anoikonyma ve zkoumané oblasti jsou dobře uchována v paměti nejstarší generace, totéž platí i u této věkové skupiny v Otročiněvsi, kdežto mladá generace většinu jmen nezná ani pasivně (neumí daná jména lokalizovat, nikdy je neslyšela). Bylo by však lepší srovnat výsledky těchto výzkumů až ve chvíli, kdy shromáždíme nové soupisy z více obcí bývalého soudního okresu Křivoklát. Budeme taky moci i přesvědčivěji potvrdit, nebo naopak vyvrátit zde nastíněné tendence.

Oddělení onomastiky

ÚJČ AV ČR, v. v. i.

Valentinská 1

116 46 Praha 1

klimtova@ujc.cas.cz

⁵⁾ J. Balhar, K vývoji pomístních jmen na Opavsku od druhé světové války, *Acta onomastica* 51, 2010, s. 305–313.